

Sanja Lovrić

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

NAGRADNE KNJIGE KAO OBLIK PLASMANA DJEČJIH KNJIGA DO SREDINE 20. ST.

UDK

Izvorni znanstveni članak

Dugo su vremena nagradne knjige predstavljale važan oblik plasmana knjiga hrvatskih nakladnika. U počecima formiranja tržišta dječjih knjiga u Hrvatskoj, predstavljale su neophodan impuls za njegov razvoj. No, tijekom vremena, tržište se uspjelo stabilizirati i takvi organizirani i zajamčeni oblici prodaje, kao što su to bile nagradne knjige, počinju pokazivati znakove petrificiranja i zatvaranja u prokušane opuse i autore.

Dvadesetih godina, uslijed tehnološkog razvitka tiska, novih tržišnih tehnologija i poslovanja te pojave novih medija, nastaju sasvim novi oblici prodaje knjiga. Nagradne knjige i u toj situaciji predstavljaju područje tržišta koje plijeni interes većine nakladnika.

Ključne riječi: *Nagradne knjige, hrvatska dječja književnost, kanonska dječja književnost, trivijalna dječja književnost*

Darivane o Božiću, Uskrsu ili na kraju školske godine, nagradne knjige su bile pedagoško sredstvo kojim se s jedne strane isticalo najbolje učenike pohvaljene za uspjeh, a s druge se strane poticalo one manje uspješne na veće zalaganje. Osamdesetih godina 19. stoljeća vode se žestoke rasprave između dviju struja pedagoga o pozitivnom ili negativnom učinku nagradnih knjiga na odgoj djece no, u ovom se članku pedagoški aspekt nagrađivanja i njegove (ne)opravdanosti neće razmatrati. Nagradne knjige će se promatrati u kontekstu povijesti dječje književnosti, ali i s aspekta produkcije dječjih knjiga.

Kao pojava u nastavi, nagrađivanje knjigama javlja se vrlo rano, a kao praksa se možda čak i više iz tradicijskih razloga zadržala i do današnjih dana. No, nagradne knjige kao institucijski prepoznat pojam pojavljuje se, prema najranijem do sada nađenom zapisu, 1788., kada se na sjednici naukovne komisije poziva

nadzornik narodnih škola, neka sastavi i kr. namjesničkom vijeću na odobrenje predloži popis nagradnih knjiga. (Cuvaj, dio2., 1910: 38)

Popisi nagradnih knjige počeli su se sastavljati jer su do tada knjige za nagrađivanje odabirali učitelji, uglavnom prema vlastitom nahodanju. Zbog veće kontrole nad knjigama koje su se dodjeljivale institucionalnim putem, ali i nad učiteljima i njihovim poslovnim dogovorima s nakladnicima, popisi su trebali dati okvir knjiga koje su se mogle dodjeljivati kao nagradne. Postavljanjem okvira postiglo se dosezanje određenih standarda koje su nagradne knjige morale zadovoljavati - prvenstveno je bilo važno da sadržaj knjige bude besprijekorno moralan, čudoredan i odgojne naravi, a od formalnih karakteristika na prvom je mjestu bila niska cijena zbog ograničenog školskog proračuna. Popisi nagradnih knjiga su se kroz dugu praksu dodjeljivanja shvaćali uglavnom instruktivno, no razdoblja oslabljene kontrole potaknula su i neke zakonske odluke, primjerice odluka iz 1852. godine:

Usuprot pako na temelju mnogostrukog iskustva naročito zabranjuje se: sve samo učiteljem preporučene knjige školskoj mladeži u ruke davati, i dotične roditelje na istih kupovanje siliti. (Cuvaj, dio4, 1910:107)

Sustav nagrađivanja knjigom i popisi nagradnih knjiga uvelike su utjecali na razvoj hrvatske dječje književnosti. Prema prvom zapisu o sastavljanju nagradnih knjiga iz 1788. godine možemo zaključiti kako je praksa nagrađivanja prethodila i samom početku hrvatske dječje književnosti. Hrvatska dječja književnost započinje prijevodnom djelatnošću 1796. godine kada se objavljuje *Mlajssi Robinson*, u prijevodu Antuna Vranića (Majhut, 2005). Očito je kako su se prije tog događaja, ali i još dugo nakon toga, kao nagradne dijelile njemačke knjige što je još dodatno usporilo razvoj dječje književnosti na hrvatskom jeziku. O velikoj prisutnosti njemačkih knjiga u hrvatskom književnom prostoru svjedoči i popratni članak u *Danici horvatskoj, slavonskoj i dalmatinskoj* koji naglašava važnost izdanja zbirke *Basne* Ignjata Čivića Rohrskog iz 1844. godine:

Žao nam je uvijek bilo, kad smo gledali, kako u mnogih školah, osobito u našoj granici, marljive djake darivaju njemačkimi knjigami; jer je ovo najbolje

srđstvo razprostranjenja knjigah izmedju siromašnom mladežju. Mi toga zaměrit nismo mogli, dok nije bilo narodnih knjigah. Al od sad se time nitko ne može izpričavati, pomenute bo knjižice odgovaraju posve ovoj svarsu, i zato nadam se, da će se rodoljubi učitelji i nadzornici učionah postarati, da se u buduće samo narodnim jezikom pisane knjige u ime nagrade marljivim djakom dēle. Tako će se i tiskarina pučkim spisateljem prie nagraditi, i oni će moći u svom plemenitom nastojanju sve bolje naprēdovati. (*Pogled na letošnje proizvode naše književnosti*, 1846: 96)

U periodu između 1796. i 1844. objavljena su tek rijetka književna djela posvećena djeci i mladeži na hrvatskom jeziku. No, ubrzo nakon pojavljivanja dječjih knjiga na hrvatskom jeziku, sramežljivo se počinju pojavljivati i djela namijenjena djeci od hrvatskih autora. Pisanje za djecu za njih je samo usputna aktivnost i u većini slučaja to je djelo u opusu autora zapravo jedino namijenjeno djeci. Neki od njih su Matija Antun Relković¹, Antun Nagy², Jakob Lovrenčić³ ili Ljudevit Vukotić⁴. To je vrijeme nenaklonjeno dječjoj književnosti. Govoreći o uvjetima u hrvatskom školstvu u predilirskom vremenu, Josip Kirin oblikuje cjelokupnu sliku tog perioda:

Književnost naša bijaše tada tako rekuć nikakova. U Zagrebu tiskalo se nešto knjiga nariječjem kajkavskim, a školske knjige dolazile su iz Budima, od kuda su uz druge poslove upravaljali i našimi školami. Narod bijaše neuk, neznanja bijaše u obće dosta, a kako i ne bi, kad godine 1835. nije u cijeloj civilnoj Hrvatskoj i Slavoniji bilo više od 18 pučkih škola. Pismeni čovjek u narodu – to bijaše tada velika riedkost. (Kirin, 1886: 16)

Takva potražnja za dječjim knjigama nije ni mogla potaknuti bolju produkciju dječjih knjiga. Jedino što je nakladnicima pružalo barem nekakvu sigurnost za ulaganje u izdavanje dječjih knjiga bile su nagradne knjige, jer je njihovo izdavanje predstavljalo zajamčenu dobit - prvenstveno iz razloga što se njihova prodaja nije oslanjala samo na slobodnu prodaju u knjižarama, već su one najveći dio zarade osiguravale organiziranom distribucijom po školama. Nagradne knjige su svojim konceptom zajamčene potražnje nakladnicima pružile određenu sigurnost, te su se oni, njima osnaženi i potaknuti, počeli odlučivati i na objavljivanje drugih, manje poznatih, a time i manje unosnih naslova koji se nisu nalazili na popisima nagradnih knjiga. Posljedica se ogleda u širenju ukupne ponude knjiga za djecu te postupnom jačanju i stabilizaciji tržišta knjigama.

Uz pojavljivanje prvih domaćih autora koji pišu knjige za djecu, sve je više i nakladnika koji se bave izdavanjem dječjih knjiga. Uz prve nakladnike Franju Župana u Zagrebu i Josipa Platzera u Varaždinu pojavljuju se Kolo mladih rodoljuba i

¹ 1804. godine: *Basne za slavonsku u skulu hodiću dicu*.

² 1821. godine: *Opisanje Xivota Svete Genoveve*.

³ 1834. godine: *Petrica Kerempuh iliti Čini i življenje človeka prokšenoga*.

⁴ 1844. godine: *Prošastnost ugarsko-hervatska*.

Julije Prettner. Stvaranje konkurencije omogućuje i prve nakladničke cjeline specijalizirane za dječju književnost kao što su *Zabavna knjižnica* Franje Župana ili *Spisi za mladež* Kola mladih rodoljuba, što pridonosi stvaranju živosti u hrvatskom književnom prostoru, ali i osnovu za daljnji razvoj.

Pedesetih godina 19.st. započinje ozbiljniji rad na dječjoj književnosti. Javljaju se autori koji pišu uglavnom za djecu i u tome bilježe neki kontinuitet. Među takvim su autorima najistaknutiji bili učitelji i pedagozi.

Godine 1850. Ivan Filipović objavljuje knjižicu za djecu pod nazivom *Mali to-bolac raznog cvjetja za dobru i pomnjivu mladež naroda srbsko-ilirskoga*, što povjesničar hrvatske dječje književnosti, Milan Crnković, označava početkom hrvatske dječje književnosti. Crnković tu tvrdnju obrazlaže jednostavnim poretkom stvari: Ivan Filipović je prvi dječji autor koji kontinuirano radi na razvoju dječje književnosti u Hrvatskoj. (Crnković-Težak, 2002) No, ukoliko se 1850. godina smatra početkom, kako objasniti, a ne zaniijekati sve autore koji su i prije te godine ulagali svoje napore na području dječje književnosti? Podrškom nagradnih knjiga dječja književnost u Hrvatskoj je i dovedena do razvojnog stadija koji je mogao podnijeti ovakvo sustavno i ozbiljno bavljenje dječjom književnošću jer su se do tada, pojedinačnim izdanjima, osiguravali preduvjeti za stvaranje kritične publike koja je takav rad mogla i financijski poduprijeti.

Filipovićeva spisateljska, ali i nakladnička djelatnost donose značajne pozitivne pomake u hrvatskoj dječjoj književnosti, ali sveukupna slika perioda je možda bolje vidljiva iz popisa nagradnih knjiga iz 1857.:

1. Isus prijatelj malenih. Od Jaisa. U Zagrebu, 1857.
2. Molitvenik polag Schlöra
3. Prava Kerstjanka i svagdanje zabavljanje s Bogom od Sabolovića.
4. Razmišljavajte ovo dobro. Od O. Bartola Baudrauda družbe Isusove. U Zadru, 1854.
5. O naslidovanju Isukersta. Knjige četiri Tome iz Kempisa. U Zadru, 1854.
6. Svagdanja pobožnost. Čudoredna zabava za decu. Od Starčevića.
7. Kerstovka od Palmotića.
8. Majstor Jordan, ili cena od zanata veća od zlata. U Zagrebu.
9. Genovefa. U Zagrebu.
10. Košarica. U Zagrebu.
11. Milutin. U Zagrebu.
12. Janješce. U Zagrebu.
13. Dobri Radojica i zločesti Ivica. U Zagrebu.
14. Golubče i starac Goranin. U Zagrebu.
15. Mladi pustinjač i kresnica. U Zagrebu. (Cuvaj, dio4, 1910: 116)

Popis otkriva neke osnovne značajke i tendencije prisutne u hrvatskoj dječjoj književnosti sredinom 19. stoljeća. Tematski je najzastupljenija religiozno morali-

stička romaneskna proza čiji je osnovni cilj bio pravilno odgojiti mlade naraštaje u čudoredne i bogobojazne članove zajednice. Među autorima se pak značajno ističe inače minoran njemački autor Christoph Schmid sa sedam od sveukupno petnaest knjiga na popisu. Njegova je popularnost uvelike potpomognuta institucionalnim blagoslovom kroz nagradne knjige, a u tom se slučaju više držalo do moralistički pročišćenog sadržaja nego do njihove umjetničke vrijednosti. Posljedica je vidljiva u činjenici da su samo rijetki nakladnici propuštali objaviti barem jedno njegovo djelo.

Šezdesete godine 19. stoljeća donose prve čvrste potvrde stabilizacije tržišta dječjim knjigama. Prva je pokretanje prvog dječjeg časopisa *Bosiljka* 1864. godine, koji osim što hrvatskim dječjim piscima otvara još jedno područje djelovanja stvara i kontinuiranu potrebu pisanja i stvaranja za djecu. Druga je pojava slikovnica. Prve slikovnice se prema Hartmanovom nakladničkom popisu iz 1874. javljaju 1863. godine⁵ (Majhut, ***) ali do sada nije pronađen niti jedan sačuvani primjerak tih ranih slikovnica. No, njihova je pojava označila veliku prekretnicu u hrvatskoj dječjoj književnosti. Kako dob djece kojima je slikovnica namijenjena isključuje upliv školski potpomognutog utjecaja na prodaju uz pomoć nagradnih knjiga, slikovnice se moraju plasirati izravno na slobodno tržište i pri tome se osloniti na vlastite snage u zauzimanju svog udjela u tržištu dječjih knjiga. Pojava slikovnica mijenja i dotadašnje prevladavajuće tržišne odnose: učitelj gubi ulogu jedinog posrednika koji knjigu približava djeci, a sada je preuzimaju druge odrasle osobe, roditelji ili rođaci. Iako je u to doba postotak nepismenih još uvijek visok (Batinić i Majhut, 2001), uspjeh slikovnica pokazuje da su novi posrednici, roditelji i rođaci ipak postali svjesni važnosti obrazovanja i vrijednosti knjige, ali i da je oformljeno tržište dječjim knjigama potpuno neovisno od prodaje nagradnih knjiga, koje su do tada bile usko vezane uz veliki dio nakladničkih pothvata vezanih za dječju knjigu.

Iako nagradne knjige za dječju književnost više nisu nužno poticajno sredstvo, nakladnička djelatnost se i dalje uvelike koncentrira oko nagradnih knjiga gdje se javlja nadmetanje za primat u njihovoj prodaji. S jedne strane se nalaze profesionalni knjižari s uhodanom nakladničkom djelatnošću dok se s druge strane nalazi Hrvatsko pedagoško-književni zbor, čija se nakladnička djelatnost koncentrira samo oko dječjih i stručnih nastavničkih knjiga. Knjižari su znali kako privući kupca i kako plijeniti pažnju djeteta: sadržaj nije nešto što bi privuklo kupca na prvi pogled, nego oprema, ilustracija i cijena. Knjiga mora biti privlačna, mamiti svojim koricama, bogatstvom ilustracija, a opet cijenom ostati dostupna širem sloju kupa-

⁵ **Domaće životinje i njihova korist.** Poučno-zabavna knjiga za mladež s bojadisanimi, prema naravi nacrtanimi slikami svih domaćih životinjah i dodanim tumačenjem, 1863.

1 fl.

Mala zviernica. Za zabavu i pouku mladeži. S bojadisanimi prema naravi nacrtanimi slikami važnijih sisarah i dodanim tumačenjem. 1864.

1 fl.

ca. Hrvatski pedagoško-književni zbor na tom području ne može konkurirati reprezentativnošću svojih izdanja, ali oni na svojoj strani imaju članstvo učitelja koji su bili ključni posrednici u trgovanju nagradnim knjigama. Koliko je Hrvatski pedagoško-književni zbor bio u prednosti prilikom poslovanja nagradnim knjigama vidi se na primjeru treće knjige u nizu *Knjižnice za mladež, Franjo Josip I.: kralj ugarsko-hrvatski i car austrijski*, iz 1879. godine koja postiže do tada neviđen uspjeh. Knjiga je izuzetno brzo rasprodana i uskoro su slijedila još tri izdanja. U predgovoru trećem izdanju nakladnik, Hrvatski pedagoško-književni zbor, ističe:

Ova je knjižica doživila u nas riedku sreću, da je već za desetak dana sva razpačana, premda je tiskana u 5000 primjeraka. To je najljepšim dokazom, kako je ona bila dobro došla, i kako hrvatski narod iskreno ljubi i poštuje svoga prejasnoga vladara i prejasnu vladaricu. (**, 1879: 4)

Sveukupno, knjiga je tiskana u četiri izdanja ili točnije, u 10500 primjeraka (Majhut, 1995). Nijedna dječja knjiga u Hrvatskoj do tada nije postigla takav uspjeh i bila posve rasprodana u tako kratkom roku, pa je s pravom možemo smatrati prvim dječjim *bestsellerom* u Hrvatskoj (Majhut, 1995).

Shvativši trendove i kretanja novoga tržišta Zbor sve više pažnje počinje posvećivati ilustracijama. Iz želje za izdavanjem što konkurentnijeg, ljepšeg i šarenijeg izdanja Hrvatski pedagoško-književni zbor prihvaća ponudu njemačkog nakladnika Loewea za otkup velikih koloriranih slika Carla Offterdingera za *Izabrane pripovijesti* Christopha Schmida. Velike, lijepe, višebojne litografije u boji, izdanje su trebale učiniti ljepšim od bilo kojega do sada objavljenoga kod Hartmana (Kugli i Deutsch), Kola mladih rodoljuba ili Zbora duhovne mladeži. Zbor 1888. godine odlučuje izdati knjigu u dvije verzije: veću i luksuzniju s tri ilustracije u boji izdaju u 1000 primjeraka, a manje, jeftinije izdanje, pogodno za nagradnu knjigu, izdaje u tri knjižice s po jednom pripovijesti i ilustracijom te svakom u nakladi od 2000 primjeraka – dakle, sveukupno naklada od 7000 primjeraka. No, uspjeh nije bio u očekivanim razmjerima.

Schmid je autor koji je u hrvatskom književnom prostoru prisutan od 1846. godine pa je u razdoblju od nešto više od četrdeset godina objavljivanje njegov opus postao već dobro poznat i prokušan. Prisutnost Schmida na popisima nagradnih knjiga dovela je do njegovog pojavljivanja, popularnosti, a konačno i zasićenja, a nagradne su knjige u tom slučaju za dječju književnost od početnog zama ha postale uteg koji je usporavao daljnji razvoj sa zastarjelim i već predobro poznatim knjigama s popisa. Objavljivanje Schmida je za hrvatsku dječju književnost značilo retrogradnu pojavu kojom se dječja književnost zatvorila u šture, zastarjele okvire prokušanih autora i njihovih opusa.

Krajem 19. st. pojavljuju se novi, opsežni romani⁶ koji svojim novim, zanimljivim pustolovnim pripovijedanjem plijene veliku pozornost i popularnost. Pusto-

⁶ Xavier de Montepin: *Gitana*, 1864., Alexandre Dumas st.: *Put po Kavkazu 1858.-1859.*, Karl May: *Otimač djevojaka*, 1901.

lovni žanr pojavljuje se u nebrojeno mnogo varijacija podžanrova, koji se unutar romana često i miješaju, a najčešći oblici su: romani o Divljem zapadu, romani o putovanjima, te kriminalistički romani. Iako popularni romani nisu nigdje izričito namijenjeni djeci, u više primjera i autobiografskih svjedočenja dokazano je da su djeca i mladež bili vrlo aktivna publika.

Gotovo nas srce boli, kad vidimo, gdje djeca posizu za fantastičnim “Cherlok Holmesom”, za novinama, u kojima čitaju sve, što im dođe pod ruku, jer im se ne podaje u ruke dobro i valjano štivo. (Magjer, 1913: 31)

Na prijelazu stoljeća u Hrvatskoj počinju izlaziti popularni romani u sveščićima koji su izlazili redovito, najmanje jednom tjednom i prodavani po vrlo niskoj cijeni. Očito je medij sveska postao toliko tražen da je ritual kupovanja sveska postao važniji od samog sadržaja koji je obućen u svezak. Svaki se nakladnik pokušava nametnuti na tržištu nudeći svoje zanimljive romane i pripovijesti pa se publika ubrzo upoznaje sa cijelim nizom poznatih likova: Nat Pinkerton, Sherlock Holmes, Ethel King – ženski Sherlock Holmes, Arsene Lupen, Percy Suart, Tom Hunter, Dick Pick, Fred Morgan, Rolf Boksking... Svoju najveću popularnost romani u sveščićima doživljavaju dvadesetih i tridesetih godina 20. stoljeća.

Pojavu romana u nastavcima mogli bismo povezati s općom fascinacijom filmom kao novim medijem koji pruža nove doživljajne senzacije, a ti ga romani i stilski nastoje imitirati i pružiti slični doživljajni efekt. Romani su lako dostupni na kioscima, a pri tome su i toliko jeftini da si ga djeca mogu priuštiti. Ono što zastrašuje u toj laganoj dostupnosti su sadržaji, koji ne prolaze nikakve kontrole, a djeca do njih dolaze sasvim slobodno. Djeca i mladež bili su jedna od brojnijih čitateljskih skupina koja je vjerno pratila svaki novi svezak i svaki novi roman⁷, što je nerijetko dovodilo do žestokih napada na takvu vrstu književnosti iz redova prosvjete i književnih udruženja. Rad na suzbijanju loše, šund literature ogleda se u različitim sferama javnoga života: osnivaju se dječje knjižnice, pokreću se dječje radijske emisije, radi se na dječjim kazališnim predstavama. Također, osnovano je i društvo *Udruženje za unapređivanje dječje književnosti* kojemu je suzbijanje šund literature primarna djelatnost.

Nagradne knjige također sudjeluju u tom procesu jačanja institucionalne kontrole sadržaja koji se svakodnevno nude djeci i mladeži. U takvim okolnostima ono temeljno određenje nagradne knjige, provjerenog i moralno uzornog teksta, postaje ključni element koji stoji nasuprot romanima u sveščićima. Popis nagradnih knjiga sada postaje pokazatelj vrijedne i preporučene dječje knjige. U tom se trenutku događa do tada neprepoznato raslojavanje dječje književnosti: na onu trivi-

⁷ Zagledajte samo, primera radi, u male knjižare, duvandžinice, i papirnice, nekih velegradova. Uverite se, da je jedan od važnih predmeta njihova trgovačkog obrta loša literatura bulevarskih i detektivskih romana, nepristojnih ili napola pristojnih dopisnica i slika, i tom slično. To se prodaje delomično javno, delomično kradom, naročito omladini. Ponekad, ovakve se radnje baš i smeštaju u blizinu škole, a uz to još lutaju oko i sumnjivi agenti koji prodaju sasvim prljave pornografske listove, knjige i slike. (Makljecov, 1929: 207)

jalnu, čiji su glavni predstavnici popularni romani u sveščićima i onu visoku, kantsku čiji je najbolji pokazatelj popis nagradnih knjiga. Popis poput ovoga iz 1931. godine:

Ivana Brlić-Mažuranić:	Knjiga omladini	
Barrie:	Petar Pan, uvezano	
A. P. Čehov:	Kaštanka	
Frances Bournet:	Mala junakinja	
Dostojevski:	Iljuša Snjegirjov	
Dostojevski:	Kolja Krasotkin	
Jagoda Truhelka:	Božja ovčica	
Jagoda Truhelka:	Pipo i Pepa	(Nove knjige, 1931:79)

do sredine 20. stoljeća služiti će kao institucionalna potvrda visoke dječje književnosti.

Tada kada su najunosniji nakladnički poslovi bili upravo nagradne knjige i sveščana izdanja. I dok su se neki nakladnici zadovoljavali s dijelom tržišta u kojem su se usavršili, neki su pokušavali profitirati od oba, primjerice Stjepan Kugli 1928. u sklopu nakladničke cjeline *Pripovijesti djeda Nike* objavljuje *Put k središtu Zemlje* Julesa Vernea u šest svezaka, nakon čega te iste sveske uvezuje u jednu knjigu i nudi kupcima kao lijepu nagradnu knjigu. Njegov primjer su počeli slijediti i drugi nakladnici, što dovodi do velike pomutnje u kontroli dodjeljivanja nagradnih knjiga pa se javila potreba za institucionalnom restrikcijom:

Da ne dođe dijete do knjiga nepodesnog sadržaja, kao nagradne knjige imaju se upotrebljavati samo one, koje su odobrene za nagradu od strane Glavnog Prosvjetnog Savjeta ili Središnjeg odbora za Narodno Prosvjećivanje. Svim onim knjigama koje nisu odobrene, ne smije se nagrađivati, a takovi nastavnici pozvaće se na odgovornost. (Miškić, 1933: 122)

Nagradne knjige preporučene od nadležnih prosvjetnih vlasti morale su zadržati svoj prvotni identitet najpodesnijih dječjih knjiga za institucionalno nagrađivanje. Tako su nagradne knjige prešle put od početnog nužnog poticaja za hrvatsku dječju književnost preko sputavajućih zastarjelih okvira svojih popisa do institucionalnog jamstva probranih djela visoke dječje književnosti.

Literatura

*** "Pogled na letošnje proizvode naše književnosti" u *Danica horvatska, slavonska i dalmatinska*, 9, 1846, br. 24., str. 96.

*** "Nove nagradne knjige za omladinu", *Nove knjige*, 1., 1931, br. 7-9, str. 79.

Hartman, Lavoslav, *Popis nakladne knjižare Lav. Hartman*, Zagreb, 1874.

- Batinić, Štefka i Majhut, Berislav, *Od slikovnjaka do Vragobe: hrvatske slikovnice do 1945.*, Hrvatski školski muzej, Zagreb, 2001.
- Crnković, Milan i Težak, Dubravka, *Povijest hrvatske dječje književnosti od početaka do 1955. godine*, Znanje, Zagreb, 2002.
- Cuvaj, Antun, *Grada za povijest školstva Kraljevina Hrvatske i Slavonije od najstarijih vremena do danas*, Kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlada, Odjel za bogoštovlje i nastavu, knj. 4, 2. isp. izd., Zagreb, 1910.
- Cuvaj, Antun, *Grada za povijest školstva Kraljevina Hrvatske i Slavonije od najstarijih vremena do danas*, Kr. hrv.-slav.-dalm. zem. vlada, Odjel za bogoštovlje i nastavu, knj. 2. Zagreb, 1910.
- Kirin, Josip, *Razvitak hrvatskoga pučkoga školstva*, Zagreb, 1886.
- Magjer, Rudolfo Franjin, *Iz najnovije hrvatske omladinske književnosti (god. 1912. – 1913.)*, Zagreb, 1913.
- Majhut, Berislav, "Knjižnica za mladež HPKZ-a do 1918.", *Umjetnost i dijete*, 27, 1995., br. 4-6, str. 249-268.
- Majhut, Berislav, *Pustolov, siroče i dječja družba: hrvatski dječji roman do 1945.*, FF Press, Zagreb, 2005.
- Majhut, Berislav, "Periodizacija hrvatske dječje književnosti do 1918." (rad je u postupku objavljivanja)
- Makljecov, Aleksandar, "Društveni pregled. Zaštita omladine od loše književnosti. (Iskustvo Nemačke)", *Nova Evropa*, 20, 1929, br. 7., str. 205-211.
- Miškić, Stjepan, *Školska enciklopedija za osnovnu nastavu*, Zagreb, 1933.

Summary

REWARD BOOKS AS A MARKETING MODEL OF CHILDREN'S BOOKS PUBLISHING UNTIL MID 20TH CENTURY

For a long time, reward books were presented an important marketing model of book publishing. At the beginning of the creation of Croatian children's books market, the reward books were an indispensable impulse for its development. But, with time, the book market was stabilized and reward books showed signs of petrification and were reduced to well known opuses and authors.

Technological development of print, new market technologies and appearance of new media, caused the emergence of a new kind of book market in 20ties. The situation showed that reward books stayed the desirable part of book market.

Key words: *Reward books, Croatian children's literature, canon in children's literature, trivial children's literature*